

Materiallets betydelse i arbetet mot en jämställd förskola

Hur material används och hur könade genusroller görs i barns lekar

The significance of the material in the work of an equal preschool

How material is used and how gendered gender roles are made in children's games

Therese Bergstrand

Fakultet: Humaniora och samhällsvetenskap

Ämne/Utbildningsprogram: Förskolläraryrket

Nivå/Högskolepoäng: 15p

Handledarens namn: Maria Kristina Börebäck

Examinatorns namn: Getahun Yacob Abraham

Datum: 20190218

© 2019 – Therese Bergstrand – (f. 1986)

Svensk titel Materialets betydelse i arbetet mot en jämställd förskola

The significance of the material in the work of an equal preschool

Ett examensarbete inom ramen för lärarutbildningen vid
Karlstads universitet: Grundlärarprogrammet

<http://kau.se>

The author, Therese Bergstrand, has made an online version of this work available under a
Creative Commons *Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0* License.

<http://diva-portal.org>

Creative Commons-licensen: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.sv>

Sammanfattning

Syftet med studien är att beskriva hur barn använder sig av material och vilka könade genusroller som görs i barns lekar på förskolan. Detta har jag studerat genom fyra observationer på en avdelning i ett utvalt rum som jag kallar för byggrummet. Den tidigare forskningen bygger på att ses utifrån att vara pojke eller flicka. Därför vill jag med detta examensarbete undersöka vilka genusroller barnen gör i förskolan oberoende av biologiskt kön. Jag har utgått från poststrukturellt och posthumanistiskt perspektiv som är relevant för mitt syfte eftersom det stämmer överens med hur barn görs till könsroller tillsammans med sin omgivning och inte redan är. Eftersom materialet är en stor del i studien får det posthumanistiska synsättet en viktig del då materialet ses som en agent i barns subjektskapande. Utifrån teorier har jag funnit begrepp som används för att förstå analysen av resultat. Resultatet visar att materialet på förskolan är till stor del könsneutralt samt att barnen ofta skapar könsneutrala roller. Det finns material som är svårtillgängligt som tyder på könat material och barnen nämner ofta könstypiska lekar som mamma, pappa, barn men tar sällan dessa roller i leken. En roll som återkom i min studie var ”hund” som kan ses som en könsneutral roll.

Nyckelord: Jämställdhet, genus, könsroller, förskola, material, lek.

Abstract

The purpose of the study is to describe how children use material and what gendered gender roles are done in children's games at preschool. This I have studied through four observations on a department in a selected space that I am calling for the building space. The earlier research is based on being a boy or girl. Therefore, with this study, I want to see which gender roles the children do in the preschool regardless of the biological gender.

I have emanated from poststructural and posthuman perspective that is relevant to my purpose because it is consistent with how children are made gender roles and not already are. Since the material is a big part of the study, posthumanistic viewpoint gets an important part as the material is seen as an agent in children's subject creation. From theories I have found concepts that are used to understand the analysis of the results. The study shows that the material in preschool is largely gender neutral and that the children often create gender neutral roles. There are materials that are difficult available as evidence of gender material and the children often mention gender-like games like mom, dad, children but rarely take these roles in play. A role that returned in my study was "dog" which can be seen as a gender-neutral role.

Keywords: Gender equality, gender roles, preschool, material, play.

Förord

Arbetet med denna examensuppsats har varit både rolig och lärorik. Utifrån tidigare forskning såsom avhandlingar om ämnet, litteratur om metod och teorier har detta lett mig fram till detta arbete. Processen kring arbetet startade med ett tidsschema för att hinna med mina tänkta idéer kring arbetet. Mycket tid har spenderats till att söka tidigare forskning och få en grundkunskap i ämnet. Teorierna studerade jag en hel del för att kunna förhålla mig till dessa genom arbetet.

Tack till min handledare Maria Kristina Börebäck för att du bidragit med idéer kring litteratur och avhandlingar, hjälpt till i textens utformning och gett feedback under hela arbetets gång. Jag vill tacka alla som deltagit i min studie, personal som varit aktiva och hjälpt till att förklara för vårdnadshavare om mitt arbete så de velat lämna samtycke till att deras barn deltog i observationerna. Barnen som gärna visade mig sin lek och material i förskolan. Tack till vårdnadshavarna som tillät mig genomföra studien samt chefen på förskolan som gav sitt godkännande snabbt så jag kunde starta upp i god tid.

Therese Bergstrand

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	7
2	BAKGRUND- BETYDELSEN AV JÄMSTÄLLDHET	8
2.1	SYFTE	10
2.2	FRÅGESTÄLLNINGAR	10
3	FORSKNINGSÖVERSIKT	11
3.1	KÖN OCH GENUS	11
3.2	JÄMSTÄLLDHET I FÖRSKOLAN, POLITISKT OCH PRAKTISKT	12
3.3	BARNET SOM STÄNDIGT BLIVANDE OCH LÄRANDEPROCESSEN	12
3.4	SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING	13
4	TEORI	14
4.1	POSTSTRUKTURELLA PERSPEKTIVET	14
4.2	POSTHUMANISTISKT PERSPEKTIV	14
4.3	CENTRALA BEGREPP	15
4.3.1	Positioneringar	15
4.3.2	Subjektet-människan	15
4.3.3	Betydelsefulla diskurser	16
4.3.4	Kön/Genus	16
4.3.5	Maskulint/feminint - makt	16
4.3.6	Material	17
4.3.7	Roller	17
5	METOD	18
5.1	VAL AV EMPIRISKT MATERIAL	20
5.2	TILLVÄGAGÅNGSSÄTT-OBSERVATIONERNA	21
5.3	TILLVÄGAGÅNGSSÄTT-ANALYS OCH RESULTATPRESENTATION	22
5.4	RELIABILITET, VALIDITET OCH GENERALISERING	23
5.5	ETISKA ÖVERVÄGANDEN	23
6	RESULTAT	25
6.1	BESKRIVNING AV RUM OCH MATERIAL	25
6.1.1	Plastdjur	25

6.1.2	Textiler	26
6.1.3	Människofigurer	26
6.1.4	Övrigt material.....	26
6.1.5	Sammanfattning.....	27
6.2	LEKSITUATIONER.....	27
	Exempel 1 ”Mamma, pappa, barn”.....	27
	Exempel 2 ”Hund och mamma, pappa, barn”.....	28
	Flera familjelekar.....	28
	Exempel 4- material och konfliktlösning.....	28
	Exempel 5 - Materialet i dialogen.....	29
6.3	SAMMANFATTNING AV RESULTAT	29
7	ANALYS.....	30
7.1	VILKET MATERIAL FINNS OCH HUR SER DET UT?.....	30
7.2	HUR ANVÄNDS MATERIALET?	31
7.3	VILKA ROLLER SKAPAR BARNEN I LEKEN?.....	31
7.4	VILKA GENUS OCH KÖNSMÖNSTER KOMMER TILL UTTRYCK I FÖRSKOLAN KRING MATERIALET?.....	32
8	DISKUSSION.....	33
8.1	RESULTATDISKUSSION.....	33
8.2	METODDISKUSSION.....	34
8.3	SLUTSATS	35
8.4	VIDARE FORSKNING.....	35
9	LITTERATURFÖRTECKNING.....	36
10	BILAGOR	38

1 INLEDNING

Vi lever i en värld där jämställdhet är centralt på många olika nivåer i samhället. Begreppet jämställdhet får olika betydelse för olika personer. I Läroplan för förskolan står det att förskolan ska jobba med mänskliga rättigheter, demokratiska värderingar och alla människors lika värde. Det står också att vi ska jobba för jämställdhet mellan könen (Skolverket, 2016). Detta kan förstås, förstås på olika vis i olika förskolor. Barnen ingår i en rad olika diskurser och vävs in i dem. Diskurser handlar om vilka rådande normer och värderingar som omger oss (Nordin Hultman, 2004). I förskolan har vi styrdokument som påverkar diskurserna i den pedagogiska verksamheten. Hemmet kan innebära en diskurs, medan aktiviteter, media, affärer och andra sociala sammanhang kan innebära ytterligare diskurser som barnen vävs in i, deltar och inordnas i. Detta pekar på att diskurserna signalerar hur maktförhållande skapas mellan genus och könsroller (Lenz Taguchi, 2004).

Under min verksamhetsförlagda utbildning hamnade jag på en förskola där pedagogerna diskuterade och arbetade mycket för att skapa en jämställd verksamhet. I barngruppen syntes inga tydliga mönster på pojkar och flickor annat än att en del tjejer har klänningar men å andra sidan kunde en del pojkar ha strumpbyxor. Det tog mig lång tid att förstå om ett barn kunde förstås som pojke eller flicka, antagligen berodde detta på hur barnets bemöttes på förskolan. En av pedagogerna sa bland annat, "För mig är jämställdhet när man ser på personer efter deras behov och möjligheter". Barnen fick vara barn som personer och inte barn som utpekades som pojke eller flicka. Under en period i förskolan upplevde jag att det hände något med barnen, de fick en slags aha upplevelse om att det fanns två könade roller som beskrivs som pojkar och flickor. Jag upplevde att barnen sökte sociala genusroller. Ett exempel är när ett barn uttryckte sig på följande sätt: "Titta ett sopbil, men den tycker inte jag om, för det gör bara pojkar". Citatet pekar på att barnet inte definierade sig själv som pojke, däremot som ickepojke.

Detta har gjort att jag fått intresse för att öka kunskapen kring genus och könsroller i förskolan. Att miljön och materialet är en viktig del i förskolan har blivit tydligt för mig när jag varit i verksamheten därför vill jag nu knyta ihop kön, genus och material för att bidra med ökad kunskap om barn och deras genus och könsskapande tillsammans med materialet i förskolan.

2 BAKGRUND- BETYDELSEN AV JÄMSTÄLLDHET

Magnusson (1999) förklarar varför man kan anse att nästan alla svenskar är för jämställdhet. Wernersson (2009) skriver t.ex. att Sverige lever upp till några kriterier som klassas som ett jämställt samhälle men inte alla. Sannolikt anser många svenskar att jämställdhet är något bra och som bör jobbas för men definitionen av begreppet jämställdhet kan skilja sig (ibid). Magnusson (1999) skriver att alla politiska partier tar upp jämställdhet som mål men frågan är om de är eniga om vad begreppet innebär. Hon delar upp jämställdhet i olika kategorier varav det första är rättighetsargumentet. Detta innebär en jämvikt av antalet kvinnor och män i politiska situationer. För det andra lyfter hon resursargumentet och pekar på att kvinnor och män bidrar med olika saker beroende av kön. Det tredje argumentet är intresseargumentet som pekar på att kvinnor som grupp och män som grupp kan ha olika intresseområden (vilket skapar könssegregering).

Det är svårt att hitta en gemensam betydelse av begreppet jämställdhet skriver Magnusson (1999). Därför är det viktigt att reflektera över om alla i en situation definierar begreppet jämställdhet på samma sätt. Jämställdhetsbegreppet ändras över tid (Wernersson, 2009). På 60-talet betonade man att kvinnan skulle kunna förvärvsarbета och förena detta med familjesituationen. Detta kom att kallas ett försök till kvinnans frigörelse. Viktiga delar då som nu belyses som familjen, arbetsmarknaden och likhet och frihet mellan könen. Skillnaden då och nu är att de idag diskuteras utifrån andra begrepp och frågor. Under 80-talet framstod två sätt att jobba med jämställdhetsfrågorna. Det ena menade att man skulle utplåna kvinnliga och manliga föreställningar medan det andra ville få ett ökat inflytande och värde för kvinnan. 2005 genomfördes en undersökning hos pedagoger i förskolan av Wernersson (2009) det visade sig att flest antal pedagoger beskrev jämställdhet som att manligt och kvinnligt värderas lika medan näst följande var att ansvaret för barn fördelades lika mellan kvinnan och mannen.

Hedlin (2010) tar upp lärarens roll i arbetet med genus samt hur genus och jämställdhet skapar olika maktpositioner. Hon skriver att:

Jämställdhet har många dimensioner och berör livets alla områden. Det är en fråga om demokrati och jämställdhet hör intimt ihop med makt. Det handlar om att ha inflytande, men också om att räknas och värderas i samhället (Hedlin, 2010, s. 9).

I citatet lyfter Hedin jämställdhet ur många olika synvinklar vilket tydligt knyter an hur jämställdhet presenteras i läroplanen (Skolverket, 2016). Jämställdhet kan beskrivas som ett mått på lika antal. Det vill säga att det är lika många flickor och pojkar i en grupp. Detta stämmer överens med Magnussons (1999) rättviseargument. Hedlin (2010) menar att för att jämställdhet ska uppnås så måste både kvinnan och mannen ha lika stort inflytande över vad som uppfattas som normalt. Vilket betyder att det ena könet inte förstås som avvikande och det andra stå som överordnat i olika situationer (Hedlin, 2010).

Ett sätt att tolka genusmönster beskrivs i Hedlin (2010) genom Yvonne Hirdmans modell, vars två centrala begrepp är isärhållandet och patriarkal hierarki. Isärhållandet beskriver att män och kvinnor är motsatsen till varandra. Hierarki definieras som att män är normen och därmed blir kvinnan som avvikande. Hirdmans modell hjälper oss att förklara betydelsen av hur vi som män och kvinnor agerar och förhåller oss (Hedlin, 2010). Hedlin (2010) skriver att vi idag är väl medvetna om att kvinnor och män inte är två motsatser, men att som grupper skapar män och kvinnor olika genusmönster. Vi påverkas av och påverkar de normer vi lever i och även om uppfattningen finns att alla behandlas lika visar det sig att vi omedvetet förväntar oss olika saker av personer som definieras som olika kön.

Hirdmans modell har blivit kritiserad för att vara alltför strikt men Hedlin (2010) menar ändå att den ligger till grund för hur genus görs av människor hela tiden. Detta gäller både män och kvinnor. Hedlin (2010) beskriver för att förklara detta två situationer av par som väntar barn: I båda fallen finns en mamma och en pappa i paret. I båda fallen kommer kvinnan vara hemma med barnet för att det faller sig naturligt i deras livssituation enligt dom. I det ena fallet kommer kvinnan vara färdigutbildad när barnet föds och därför vara hemma med barnet. I det andra fallet kommer mannen vara färdigutbildad när barnet föds och därför väljer paret att det passar bäst att kvinnan är hemma med barnet. Sammanfattningsvis menar Hedlin (2010) att normer finns och att det är viktigt att reflektera och granska dessa för att inte normer ska bli begränsande eller diskriminerande.

Jämställdhet är ett uttryck för den feministiska kritiken av det patriarkala samhället som Hirdmans modell lyfter. Lenz Taguchi (2004) som skriver att hon har en feministisk grundsyn, att för henne handlar feminism om att förskjuta maktförhållanden mellan man och kvinna. Vidare kritiskt förhålla sig till andra över- och underordnade positioneringar i samhället. Detta gäller inte bara kvinnan och mannen utan gäller alla maktpositioner som på något vis skapas av människan det kan handla om det vi brukar kategorisera som etnicitet, funktionshinder, sexualitet mm. Lenz Taguchi (2004) beskriver strävan för jämställdhet som maktpositioner i ständig rörelse och förändring. Förändringarna sker i möten mellan människor hela tiden men också genom att lagar och regler förändras. Detta ger möjligheter till upplösningar av maktroller vilket är nödvändigt för att kunna leva i demokrati och jämställdhet. Lenz Taguchi (2004) skriver om skillnad mellan ett socialt konstruerat kön och biologiskt kön. Det som skapar ojämställdhet mellan kvinnor och män är det socialt konstruerade könet som görs utifrån olika föreställningar. Kvinnan beskrivs som den underordnade positionen mellan man och kvinna. Det är det sociala könet (genus) som påverkas av samhället. Det är dock oklart skriver Lenz Taguchi (2004) hur gränsen mellan genus och kön ska dras därför bör varken genus eller kön uteslutas utan tvärtom användas som en upplösning mellan både och.

2.1 Syfte

Syftet med studien är att beskriva hur barn använder sig av material och vilka könade genusroller som görs i barns lekar på förskolan.

2.2 Frågeställningar

Vilket material finns och hur ser det ut?

Hur används materialet?

Vilka roller skapar barnen i leken?

Vilka genus¹ och könsmönster kommer till uttryck i förskolan kring materialet?

¹ Genusroller i leken ej biologiskt kön utifrån kroppar

3 FORSKNINGSOVERSIKT

Forskningsöversikten är utvalda avhandlingar som behandlar jämställdhet, genus, material och barn i förskolan. Eftersom mitt syfte med studien är att beskriva hur barn använder sig av material och vilka könade genusroller som görs i barns lekar på förskolan.

Under rubriken: Kön och genus tas olika sätt att förstå kön och genus upp utifrån Eidevald (2009) vilket gör det möjligt att förstå genusroller bland barn.

Under rubriken Jämställdhet i förskolan, politiskt och praktiskt tas jämställdhet upp genom hur politiska dokument skriver och hur pedagoger i förskolan pratar om jämställdhet. Edström (2010) skriver hur pedagoger arbetar med jämställdhet vilket är viktigt för att förstå hur arbetet med jämställdhet i förskolan kan fungera ur pedagogers perspektiv. Hon tar även upp politikernas texter vilket är viktigt eftersom detta ska omsättas i praktiken.

Under rubriken barnet som ständigt blivande och lärprocessen beskrivs bilden på barnet utifrån Olsson (2014). Denna syn på barnet gör det möjligt att förstå relationer mellan barn och material.

3.1 Kön och genus

Tidigare studier visar på att kön och könsskapande kan förstås på olika vis beroende på vilka teoretiska perspektiv vi utgår ifrån (Eidevald, 2009).

Eidevald (2009) har studerat hur flickor och pojkar positionerar sig på olika sätt vid olika tillfällen och hur positioneringen påverkas av omgivningen. Han har utgått från en feministiskt poststrukturalistisk teori. Språket beskrivs som det sätt vi uttrycker oss på. Hur vi uttrycker oss i språk påverkar textens innebörd för den som är läsare. Eidevald (2009) menar att skillnaderna bland barn kan ses som ett resultat av social påverkan och inte som ett resultat av biologiska skillnader. I resultatet visar Eidevald (2009) att barn tilltalar på olika sätt i förskolan de barn som förväntas kunna, i Eidevalds studie var det äldre flickor och en pojke, får öppna frågor som utvecklar barnens språk. När barnen får ja och nej frågor tränas deras sätt att uttrycka sig mindre än vid öppna frågor därför kunde de äldre flickorna och en pojke i studien utveckla sitt språk mer än övriga barn. Frågor kunde också ses som en typ av omsorg.

Det finns tre olika sätt att beskriva kön på enligt Eidevald. Det första, är att kön anses vara biologiskt och att mannen och kvinnan biologiskt är olika med hormoner och kromosomer. Detta förväntas ge effekter på genus i sociala handlingar. I ett sådant synsätt kommer kvinnor och män att anpassa sig till vilket biologiskt kön de sägs vara och ges olika utmaningar beroende på detta och därmed utvecklas på olika vis. Det andra synsättet är att kön ses som biologisk men att genus görs och konstrueras i språket. I konstruktionen av genus skapas det som beskrivs som kvinnligt/manligt eller pojktigt/flickigt. Dessa konstruktioner påverkar i sin tur de sociala relationerna. Det tredje synsättet är att kön och genus är socialt konstruerade i språket vilket innebär att olikheter och likheter inte blir viktiga (Eidevald, 2009).

Eidevald (2009) har i sitt resultat kommit fram till att pojkar och flickor behandlas olika på flera sätt. Ett sätt är att flickor förväntas hjälpa och pojkar förväntas bli hjälpta. Eidevald (2009) kommer fram till att det är pedagogerna som skiljer flickor och pojkar och förväntar sig olika saker men att det egentligen fanns pojkar som både till exempel var tysta och högljuda och flickor detsamma. Det är pedagogernas sätt att prata om och bemöta barnen som upprätthåller vissa könsmonster.

3.2 Jämställdhet i Förskolan, politiskt och praktiskt

Edström (2010) avhandling handlar om förskolepolitik och praktik. Hennes studie behandlar politiska texter ur kommunal, nationell och internationell nivå samt intervjuer med förskollärare och politiker. Texten talar för hur jämställdhetsarbete och mål jobbas med politiskt till hur det faktiskt bedrivs i förskolan.

I Edströms (2010) resultat kommer hon fram till att jämställdhetsarbetet bedrivs på förskolorna. I förskolorna finns det två sätt att se på barn. Det första är ett sätt att se på pojkar som grupp och flickor som grupp. Det andra sättet är att se barn som personer. Jämställdhet görs i förskolorna genom att barnen är mottagare av arbetet. Edström (2010) skriver om barnet i förskolan beskrivs som varande (*being*) men att jämställdhet är under en längre tid en förskoletiden så även något som barnen kan ses som tillblivels (*becoming*) i politiken. Förskolor försöker minska olikheterna mellan pojkar och flickor genom att se till kläder och yttre symboler för pojkar och flickor. Detta beskriver Edström (2010) som samhällelig könsordning där flickor och femininitet har lägre värde än pojkar och maskulinitet. Variationen kring hur pedagoger resonerar kring jämställdhet är kopplat till vilket stöd förskolorna har från kommuner och chefer. Kön beskrivs som socialt influerat av praktik och politik. Det finns en könsrollsteori som skrivs fram i Edströms (2010) slutsatser om att fler manliga pedagoger önskas till förskolan. Jämställdhet skrivs fram utan något förhållande till social bakgrund eller etnicitet detta utifrån vad intervjuerna hon gjorde i förskolorna och vad hon tyder i texter som studerats politiskt. I förskolepolitik och förskolepraktik finns alltså både enade och motsatta diskurser.

3.3 Barnet som ständigt blivande och lärandeprocessen

Olsson (2014) utgår från Deleuzes och Guattaris filosofiska tankar. Olsson (2014) beskriver deras teori med att tänkandet skapas genom möten i relationer. Därför är rörelse och lek av stor vikt i tänkandet samtidigt ligger fokus på det nya och intressanta istället för det som varit. Lärandet sker i process och konstruerandet mellan samhället och personen.

Olsson (2014) beskriver bilden av barnet som ständigt blivande och inte redan definierad som någon. Det individuella barnet är inte längre lika viktigt utan fokus ligger vid samspelet mellan fler barn, vad händer i samspelet, vad intresserar barnen sig för, vad verkar barnen nyfikna på och vad engagerar barnen. Detta leder till att förskollärarens roll blir att ta reda på fakta kring det som barnen visar intresse för så förskolläraren kan ge barnen utmaningar.

Olsson (2014) har gjort sin forskning på flera förskolor i Stockholmsområdet som sedan 1990-talet arbetat med subjektivitet och lärande kring kollektivt experimenterande. Olssons (2014) text pekar på att relationen mellan samhället utanför förskolan och förskolan är viktig. Flera förskolor har haft samarbete med andra yrkesgrupper som t.ex. arkitekter och designer. Det har gjort att förskolan fått tillgång till material som möjliggjort arbete med t.ex. konstruktioner. I de projekt som förskolorna arbetar med lägger de störst vikt vid de frågor som verkar ligga närmast barnen och det som verkar intressera barnen mest är att de själva får vara med att konstruera ett problem som inte finns någon färdig lösning på. Olsson (2014) beskriver barnen som unika som alla bidrar till processer på sitt sätt, alla dessa unika bidrag blir till gruppens process som ständigt pågår. Hon kommer fram till att när barnen får upptäcka saker själva blir det betydelsefullt och intressant. Barnen använder föremål för att upptäcka och ta reda på samband i olika situationer. Genom materialet får barnen nya sätt att tala, tänka och handla. De använder materialet för att experimentera sig fram tillsammans.

3.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Eidevald (2009) kommer fram till att det finns olika sätt att se på kön och att språket är en stor del i genusskapande. Pedagoger har stor del i hur barn ges utrymme till olika genusroller och hur vissa roller kan förstärks som typiskt flicka/pojke genom pedagogerna. Edström (2010) visar att jämställdhetsarbete bedrivs på förskolor och att könsordning blir tydlig via symboler som t.ex. kläder vilket förskolor försöka minska olikheterna mellan. Denna samhällsordning blir synlig i förskolan. Olsson (2014) kommer fram till att när barnen får upptäcka saker i experimenterande tillsammans får det en viktig innebörd. Materialet bidrar till nya sätt för barnen att kommunicera.

4 TEORI

Detta examensarbete har ett poststrukturellt och posthumanistiskt perspektiv. Detta innebär att utifrån Nordin-Hultman (2004) att subjektet människan görs tillsammans med sin omgivning material är en agent som påverkar människans handlingar. Lenz Taguchi (2004) skriver att barn förändras i relation till det som hen möter och omges av, det finns inget färdigt utan allt är föränderligt. Mitt syfte är att beskriva hur barn använder sig av material och vilka könade genusroller som görs i barns lekar i förskolan. Nedan går jag djupare in på teorierna som ligger till grund för mitt arbete. Jag beskriver begreppen positionering, subjekt, diskurser, kön/genus, maskulint/feminint, makt, könsneutral, könsspecifik, könskonstruktion, material och roller som jag kommer tillbaka till i min analys senare i arbetet.

4.1 Poststrukturella perspektivet

Mitt arbete utgår från det poststrukturella perspektivet eftersom jag har valt att studera barnen i förskolans diskurs och är nyfiken på vilka samhällseliga diskurser barnen lyfter fram i leken. Lenz Taguchi (2004) skriver att utifrån feministiskt poststrukturellt sätt att se ser man subjektet som görs av diskurser runt om. Redan från början omges det lilla barnet av diskurser, det språkliga genom att andra runt om barnet benämner barnet på olika sätt. Barnet vävs också in i olika sammanhang genom normer och värderingar som finns omkring barnet. Utifrån hur barnet möts i reaktioner från andra tar barnet diskurserna i bruk och förhåller sig på ett eller annat vis. Diskurserna är ständigt föränderliga och kan vara motstridiga. Multipla subjektiviteter kan förstås som att subjekt kan ingå i olika diskurser vilka kan vara motstridiga varandra, alla människor kan ses som subjekt (Lenz Taguchi, 2004).

4.2 Posthumanistiskt perspektiv

I mitt arbete har materialet en stor betydelse vilket gör att arbetet får ett posthumanistiskt inslag. Jag har utgått från Nordin-Hultman (2004) när jag beskriver perspektivet. Hon ger en beskrivning av att handlingarna som barn gör ofta ses till barnen som individ, detta vill hon komma ifrån då hon menar att det är pedagogiken som barnen omges i som konstruerar barns handlande. Perspektivet innebär att vara kritisk mot föreställningar och normer vi omges av. Det finns vissa mönster i samhället och följer man inte dem kan man lätt uppfattas som avvikande eller motstridig. När barnen i förskolan förstås utifrån detta finns det risk att barnen anses som bråkiga eller onormala. Nordin Hultman (2004) skriver om att sortera in barn i olika fack så som flicka, pojke, bråkig, snäll, busig, stillsam innebär att de sorteras in med motsatt beskrivning till varandra och dessa motsatser innebär ofta att det ena har högre status än det andra. Är man inte bråkig så är man snäll, är man inte pojke så är man flicka. I det posthumanistiska perspektivet finns det inget "originalbarn". I det posthumanistiska perspektivet ser man material som en agent som påverkar människan i dennes utförande av

handlingar. Teorin är kopplad till pedagogik och psykologi i det här arbetet då det kan ha en annan innebörd om det kopplas ihop med andra ord. Det kan beskrivas som att se kunskap på olika sätt, människan kan ses på olika sätt som individ och subjekt. Material kan förstås som diskurser och bära tecken eller text som kan förstås utifrån vilken diskurs som är tydlig i sammanhanget. Ord som t.ex. pojke och flicka har i sig ingen betydelse utan det är när vi skriver fram eller talar om orden som de ges betydelse. Detta kan skilja sig i olika kulturer, samhällen osv. Det finns inga färdiga svar utan allt konstrueras hela tiden med vårt språk och de diskurser som finns omkring, verkligheten blir till av vårt språk och när vi skapar betydelser av skeenden. Att beskriva något är inte samma som att veta.

Med hjälp av ovanstående teorier kan jag förstå det barnen gör i sin lek. Mitt förhållningssätt och synsätt kommer att ses utifrån att barnen ingår i förskole diskursen och att leken sker i ständig förändring som konstrueras i relationer, samhälle och individ.

4.3 Centrala begrepp

I texten nedan beskrivs följande begrepp utifrån poststrukturella och posthumanistiska perspektivet som är betydelsefulla för analysen, positionering, subjekt, diskurser, kön/genus, maskulint/feminint, makt, könsneutral, könsspecifik, könskonstruktion, material och roller.

4.3.1 Positioneringar

Lenz Taguchi (2004) skriver att barnen positionerar sig i förskolan och blir positionerade vilket är tydligt i studien. Positioneringar hänger ofta ihop med makt och maktroller och förväntningar. Vi positionerar oss och blir positionerade utifrån de diskurser vi omges av. Positioneringarna kan ompositioneras av olika händelser. En lärare som innehar en maktposition kan bli av med den lika snabbt och då ompositioneras om t.ex. en händelse utspelar sig. Lenz Taguchi (2004) menar att kvinnor förväntas underordna sig och till och med har svårt att släppa den underordnade positionen gentemot män.

4.3.2 Subjektet-människan

Nordin-Hultman (2004) skriver att subjekt är något som formas och omformas tillsammans med sin omgivning och de positioner den befinner sig i. Det subjektet gör handlar om vilka diskurser subjektet skapas i. Miljö, material, andra subjekt är en del av de diskurser som subjektet ingår i. Varje subjekt ingår i en rad olika diskurser vilka är unika för varje subjekt. Hur subjektet förhåller sig kan variera utifrån vad som är mest dominerande för stunden. Ett subjekt kan alltså förhålla sig olika i samma fysiska situation beroende på diskurserna. Olsson (2014) skriver också att subjekt inte är färdiga figurer, istället blir subjekt till i situationer som ständigt är i rörelse. Subjektivitet och lärande med oförutbestämda mål blir därför värdefullt för barnen. Olsson (2014) beskriver ett exempelproblem att barnen väcker några andra barn när de rör sig i lokalen. Barnen får frågan hur de ska lösa problemet varpå barnen gör ritningar på hur man

kan gå i lokalerna när barnen sover. Detta ansvar leder till en värdekultur med ömsesidig hänsyn som skapas av barnen tillsammans.

4.3.3 Betydelsefulla diskurser

Nordin – Hultman (2004) skriver att diskurser är ständigt föränderliga och skapas och förändras av människor genom deras kommunikation mellan varandra. Det finns kulturella diskurser, teorier och begrepp som är viktiga i hur något uppfattas. Det är genom detta som något gestaltas och konstrueras. En viktig del av diskurserna är språket vilket kan beskrivas som något som talas eller skrivs men språket är så mycket mer. Det kan beskrivas i handlande, i estetiska uttryck och i den pedagogiska praktiken. I den pedagogiska praktiken blir miljö och material betydelsefullt för diskursen. Rummen på förskolan inreds på ett visst sätt och ett visst material erbjuds vilket kan förstås som att materialet och miljön anpassas efter vad man tror barnen är intresserade av. Materialet och miljön blir därmed meningsbärande diskurser. Beroende på hur pedagogerna presenterar materialet kan det förstås olika. Samma material kan förstås på olika vis beroende på vilka betydelseskapande diskurser de omfattas i. Vi förstår och uppfattar material utifrån kulturella och inlärdade meningsskapande. Språket är i det postmoderna perspektivet en förutsättning för att bestämma vad som går att göra och tänka. Vad som blir sant eller falskt beror på situationen när det omtalas och vilken kultur som råder och därmed vilken diskurs det ingår i. Något som kallas för sant kan snart förstås som falskt.

4.3.4 Kön/Genus

I sociala sammanhang konstrueras kön och genus. Lenz Taguchi (2004) skriver att det sociala könet blir till i görandet av sig själv eller i görande av andra som pojke eller flicka. När barnet föds ges det ett biologiskt kön vars sociala konstruktion det sedan förväntas efterleva. Begreppen kön och genus kan enligt Lenz Taguchi (2004) vara komplement till varandra eftersom det biologiska könet är i ständig konstruktion genom olika sociala sammanhang. Kön och genus görs/skapas i förhållande till olika diskurser. I denna studie presenteras kön och genus som roller vilka kan förknippas med maskulinroll eller femininroll såsom t.ex. mamma och pappa.

4.3.5 Maskulint/feminint - makt

Maskulint och feminint kan förstås som två olika motsatser till varandra. Lenz Taguchi (2004) skriver om hur manliga och kvinnliga egenskaper kan förklaras. Utifrån hur modern varit den som varit i hemmet och pysslat om barnen är den feminina rollen omhändertagande och vill vara till lags för sin familj. Medan mannen (den maskulina rollen) varit frånvarande familjen och gjorts till motsatsen av kvinnan. Den sociala ordningen mellan man och kvinna kan också förklaras genom hur sagor berättas om den fina prinsessan och prinsen som hjälte som ett exempel. Därför skriver Lenz Taguchi (2004) att pojkar därför i skola och förskola förväntas

vara kreativa och busiga, medan flickor förväntas vara duktiga och lydiga. Lenz Taguchi (2004) skriver att makt skapas och konstrueras utifrån diskurser som vi själva reproducerar i livet hela tiden. Makt styrs också utifrån olika praktiker såsom samhälle och lagar men själva skapar vi makt genom normer, värderingar och föreställningar som vi lever in i. Därför är det viktigt att förskjuta tankar kring det traditionella om maskulint och feminint genom att förhålla sig till vad Lenz Taguchi (2004) skriver att pojkar och flickors hjärnor ser likadana ut och att oavsett vilket kön barnet har så kommer det barnet tränas på att utvecklas. Därför finns inga könade förmågor utan endast könade föreställningar därför är det viktigt att hitta personliga material i lärandet. Detta kan förstås som könsneutralt eftersom det inte riktas till ett könsspecifikt barn.

4.3.6 Material

Pedagogiska miljön är en förutsättning för att alla barn ska rymmas som den individ den är (Nordin Hultman, 2004). Nordin-Hultman (2004) vill föra uppmärksamheten på hur verksamheten ska förhålla sig och ändras efter barnens behov istället för att barnen ska anpassas in i verksamheten.

Nordin-Hultman (2004) blir viktig i detta arbete för att beskriva materialet och vilken roll materialet har i barnens lek. Nordin-Hultman (2004) skriver att barn är föränderliga i förhållande till vad de möter och handlar utifrån mötet med omgivningen. Miljö, material, tid och rum påverkar barnen. Detta är viktigt för att förstå hur materialet påverkar barnens lek och skapandet av roller samt vilka genus och könsroller som kommer till uttryck.

4.3.7 Roller

Nordin-Hultman (2004) skriver att barn inte har eller är en roll utan görs till en roll i olika situationer och denna roll är ständigt föränderlig utifrån vilka olika sammanhang den görs i. En roll konstrueras i relation till vilka normer och möjligheter den ställs inför. En roll görs i relation till omvärlden. Viktigt är att roll som beskrivs i resultatet förstås utifrån Nordin-Hultman (2004) som något som görs i stunden och inget som ett barn är i en viss situation. I samma situation nästa gång kan samma barn göras till en helt annan roll, allt beror på vilka meningsfulla diskurser som råder.

5 METOD

Metod

För att starta upp den här studien gjordes en forskningsöversikt. Jag använde mig av google scholar som sökmotor och sökte från början på ordet jämställdhet. Sedan smalnade jag av genom att välja de senaste 10 åren och skrev orden jämställdhet, förskola och avhandling. Jag bläddrade igenom och fann relevanta avhandlingar som Eidevald (2010) och Edström (2009). Började jobba med dessa för en forskningsöversikt. Sedan letade jag vidare i samma sökmotor för få en bakgrund till arbetet, där hittade jag andra intressanta forskningar som blev viktiga i arbetet. Jag har även letat i avhandlingar och examensarbetens referenslistor för att hitta relevant litteratur att arbeta med. Utifrån relevant litteratur hittade jag teorierna poststrukturella och posthumanistiska teorin som visade sig passa in för att kunna besvara mitt syfte och frågeställningar.

Mitt syfte är att beskriva hur barn använder sig av material och vilka könade genusroller som görs i barns lekar på förskolan. För att förstå det valde jag att göra en kvalitativ studie och samla in data genom medföljande observationer. Christoffersen & Johannessen (2017) skriver att observation passar bra när man studerar något man som observatör vill komma nära och förstå med flera sinnen och när det går att avgränsa studien till en vald plats. Jag genomförde fyra observationer vid olika tillfällen under tre veckors tid. Ehn (2009) skriver att under observationer är det viktigt att veta vad man ska titta på, därför hade jag innan observationstillfällena skrivit mina forskningsfrågor i mitt anteckningsblock som jag hela tiden hade med mig.

För att inte missa något har jag tagit hjälp av Lundgrens (2009) punktlista som hon utgått från i sin artikel. Listan är lånad av Patty Sotirin (1999) och den delar upp observationen i fyra delar.

- Den första delen i observationen handlar om omgivningen och hur människorna agerar i olika utrymmen.
- Den andra är vad det finns för material och möbler samt hur människorna förhåller sig till detta.
- Den tredje punkten handlar om att se på människorna, finns det olika typer av människor, hur rör de sig, hur betar de sig och hur är de klädda.
- Fjärde punkten handlar om hur människor pratar med och om varandra.

Genom att jag använde mig av liknande punkter som utgick från mina forskningsfrågor fick jag som Lundgren (2009) skriver fram en större helhet än vad jag annars skulle upptäckt vid den första observationen. Därför gjorde jag en checklista som består av frågeställningar som är anpassade till studiens syfte och huvudfrågor. Dessa frågor har hjälpt mig att hålla fokus på mitt syfte.

- Hur ser rummet ut när det är tomt från människor, hur är möbler placerade.
- Vilket material finns i rummet, hur ser det ut och hur är det placerat.

Dessa två punkter gjorde grunden i min första observation då jag sökte svar på min första frågeställning.

Följande punkter blev grunden till de övriga tre observationerna som skulle hjälpa mig hålla fokus i mina observationer för att kunna besvara övriga forskningsfrågor:

- Vad säger barnen till varandra, hur kommunicerar barnen på olika sätt och vad.
- Vilket material använder sig barnen av i leken och vad gör de med materialet.
- Vilka roller skapar barnen i leken, vad säger sig barnen vara för roller eller vad säger barnen till andra barn att de är för roller.
- Vad gör barnen i rollerna.

Nordin-Hultman (2004) har i sin studie börjat med att skapa en överblick över var material är placerat på avdelningen och rummet. Liksom Lundgren (2009) inspirerade detta mig till att göra en observation som fokuserade på vilket material som fanns i det utvalda rummet. Jag undersökte vilket material som fanns, hur det såg ut och var det var placerat. Resterande observationer fokuserade jag på vilket material barnen lekte med och vad de gjorde med materialet utifrån listan ovan. I de rumsliga beskrivningarna kring hur material är placerade och vad som finns som kan skapa lek miljöerna så skissade och antecknade jag med penna och papper. Nordin-Hultman (2004) skriver att hon gjorde sådana observationer när barnen ej var på plats vilket jag också valde att göra. På så sätt kunde jag i lugn och ro samla en så tydlig bild som möjligt av materialet.

Arvastson & Ehn (2009) skriver att som observatör eftersträvar man att se verkligheten på ett nytt sätt. För mig som observatör fanns en del begränsningar och risker såsom Arvastson & Ehn (2009) skriver att man bör ta hänsyn till. För min del innebar begränsningarna att det ibland var få barn aktiva i rummet när jag gjorde mina observationer. Detta innebar att jag fick tillbringa en del tid att invänta barnen tills de valde att leka i byggrummet. För min del innebar riskerna att mitt fokus ibland for iväg till annat än vad jag bestämt. I och med att jag genom Arvastson & Ehn (2009) blivit medveten om att det kunde ske kunde jag snabbt återfå fokus på "rätt saker". Arvastson & Ehn (2009) skriver att anteckningar i observationer påverkas av vilket språk de skrivs ner på samt vilka förkunskaper och tankesätt observatören har. Jag försökte därför göra anteckningar så beskrivande som möjligt utan att lägga in egna tankar eller åsikter i det jag skrev ner. I valet av teoretisk utgångspunkt valde jag perspektiv på hur observationen kan beskrivas. Mina förkunskaper och sätt att förstå och beskriva det jag har sett kopplade jag till de teorier jag valde för mitt arbete till resultat och analys.

Till grund för detta arbete har jag gjort en genus- och jämställdhetsöverblick från tidigare forskningar. Dessa hjälper mig att förstå vad som sker och hur jag kan förstå jämställdhet och genus (på olika sätt). I bearbetningen av materialet förhåller jag mig till ett poststrukturalistiskt perspektiv som knyter an till posthumanismen.

5.1 Val av empiriskt material

Mina urvalskriterier; I valet av förskola för att göra studie så förhöll jag mig till följande kriterier.

- Första kriteriet var att barnen skulle vara mellan 3-5 fem år. Mina tankar var att barn i den åldern kan uttrycka sig både verbalt och multimodalt. Språket är en viktig del av studien därför var det viktigt för mig att försöka hitta barn som jag förstod både verbalt och multimodalt.
- Mitt andra kriterium var att det skulle finnas material på avdelningen. I val av rum var kriteriet att det fanns fler än två sorters material och att barnen visade intresse av att vara i rummet.
- Mitt tredje kriterium var att personalen och barnen visade att de var villiga att delta och accepterade att jag var där.

Jag valde att vända mig till två förskolor med totalt tre avdelningar med barn i åldrarna 3-5 år. Att jag valde så många avdelningar var för att jag hade en känsla av att det kunde vara svårt att få in godkännande från vårdnadshavarna på så kort tid som examensarbetet tillät. Därför garderade jag mig genom att gå ut till fler avdelningar än jag tänkt genomföra studien på. Jag valde att vända mig till för mig kända förskolor där jag visste att personalen kunde vara villig i att hjälpa mig med insamling av samtycken från vårdnadshavare samt där jag var en känd person bland barnen. Detta bekvämlighetsurval gjorde jag för att tiden var knapp och därför att genom ett sådant val var relationerna med personal och barn redan uppbyggda. På så vis kunde jag påbörja mina studier snabbt. Backman (2018) skriver om att välja lämpligt urval därav kunde jag göra ett bekvämlighetsurval som sparade mig tid.

Jag började med att e-posta chefen för förskolorna samt en pedagog på varje avdelning som var förskollärare. Förskollärarna visste jag hade ett visst ansvar på avdelningen därför valde jag dessa. När jag fått klartecken av dem satte jag upp papperslappar på alla barns hyllor med blankett för godkännande av samtycke och information om studien, se bilaga 1 och 2. På ena avdelningen gick insamlingen mycket smidigt, personalen hjälpte till genom att prata och förklara för vårdnadshavarna vad detta innebar och vem jag var och så vidare. Jag fick godkänt av alla vårdnadshavare där på en vecka. På de andra två avdelningarna var det svårare. På en vecka hade jag inte ens fått in hälften av underskrifterna från vårdnadshavaren. Jag rådgjorde med personalen och tillsammans bestämde vi att jag skulle ringa runt och presentera mig och förklara vad detta innebar vilket jag gjorde under en förmiddag. Efter det kom det in fler papper men inte alla. Eftersom jag fått in alla samtycke från en avdelning så kunde jag börja där. Min tanke från början var att vara på två olika förskolor för att få två material att jämföra med men eftersom insamlingen av godkända samtycken tog alldeles för lång tid nöjde jag mig med en avdelning och gjorde fler observationer på samma avdelning istället. Det visade sig ganska snart att detta skulle vara ett tillräckligt stort material då olika leksituationer utspelade sig vid olika tillfällen.

Avdelningen jag gjorde studien på bestod av 22 barn samt tre pedagoger som alla var kvinnliga. Kriterierna kring pedagogerna fanns inget i min studie men kan ändå ha påverkan

på resultatet därav viktigt att skriva fram. Såsom Edström (2010), som skrivits tidigare i arbetet, skriver finns det en önskan om fler manliga pedagoger i förskolan. Förskolan jag varit på har totalt fem avdelningar, jag har endast besökt en av dem. Förskolan jobbar mot en Reggio Emilia inspirerad pedagogik. Av de 22 barn som gick på avdelningen deltog inte alla av skäl som att de inte var på plats exempelvis. Samma barn deltog till viss del vid fler tillfällen.

Jag valde att fokusera på ett utvalt rum vilket är byggrummet på avdelningen. Detta val gjorde jag vid det första tillfället jag besökte avdelningen för den här studien. I byggrummet samlades många barn och lekte därför föll mitt intresse på just det rummet. Jag såg att barnen i det rummet använde materialet som fanns i leken vilket var viktigt för mig. Varför jag valde att fokusera på ett rum var för att få ett lagom stort material att arbeta med utifrån den tiden jag har till mitt examensarbete. Eftersom jag ville titta på hur barnen använde materialet var det också viktigt för mig att välja ut ett rum där det fanns ett antal olika material som jag kunde gå igenom. Jag ville hålla mig till samma rum och material för att få syn på hur materialet som jag studerat noggrant sedan fungerade i barnens lek.

5.2 Tillvägagångssätt-Observationerna

Jag började med att observera materialet i byggrummet. Jag valde ett tillfälle då barnen var i det andra rummet för att kunna gå igenom materialet i lugn och ro. Jag skrev, ritade av rummet och beskrev material. Djur och plastdockor som det fanns många av fotade jag för att få mycket information om materialet med mig hem. Jag gjorde en skiss över vart det var placerat och vad som fanns och hur det såg ut. Jag valde att göra det utan barn för att jag i lugn och ro skulle kunna titta och gå igenom allt utan att barnen behövde vara med. Vid resterande tillfällen genomfördes observationerna när barnen var i rummet eftersom hur de använde sig av materialet i leken var viktigt. Jag fokuserade på en leksituation i taget och leksituationen som observerades var ofta den som startade först i rummet men fokus riktades främst på de lekar där materialet blev en tydlig del i leken. Detta för att tydligt kunna beskriva olika leksituationer och följa leken från barnens första initiativ till lek tills att de avslutar leken. Jag valde att göra så för att kunna analysera flera olika leksituationer och då var det viktigt med en helhet i leken. Jag valde att beskriva vad de lekte med, hur många barn som var med, vad de sa i leken och vad de gjorde i leken. Jag valde ut situationer när jag kom in i rummet som jag sedan följde för att såsom Ehn (2009) rekommenderar. Jag valde att föra anteckningar löpande under mina observationer för att inte missa något som lätt kunde glömmas bort efter att jag hade lämnat rummet. Observationerna skedde i samma rum, på samma avdelning och på samma förskola men med delvis olika barn. Jag valde att fokusera på en leksituation i taget för att kunna koncentrera mig helhjärtat på vad som hände i just den leken. Jag genomförde observationerna vid fem olika tillfällen.

För att få bra fältanteckningar gällde det att hitta goda rutiner såsom Fangen (2005) skriver om kring skrivandet av anteckningarna. Genom att jag gick ifrån fältet eller satte mig vid sidan, direkt i anknytning till observationen, kunde jag skriva ner vad som just hänt i rummet, detta gjorde att jag kunde beskriva tydligare vad som hänt än vad som fanns

anteckningar av under själva observationen. Efter varje tillfälle satte jag mig hemma och renskrev anteckningarna då kunde eventuella frågetecken suddas ut.

5.3 Tillvägagångssätt-analys och resultatpresentation

I mitt resultat beskriver jag hur avdelningen ser ut i det rummet jag valde ut för att genomföra min studie. Jag beskriver med bild och text vilket material som finns, hur det ser ut och hur det är placerat.

Sedan beskriver jag olika leksituationer som barnen skapar. Jag tar upp vilka roller barnen skapar, vad de gör i rollerna, hur materialet används och vilka roller som får ta plats och vilka som inte får det. Jag lyfter fram relevanta citat i leksituationerna från barnen som tydliggör familjesituationer, roller, hur leken styrs och när det är tydligt när leken börjar och avslutas och på vilket sätt.

Jag beskriver vilken roll materialet får i leken och vilket material som får vilken roll. Jag har valt att ej nämna barn vid pojke eller flicka eftersom jag är ute efter att se vilka roller barnen utspelar i förskolan och hur de utspelar förståelse av jämställdhet i roller. Därför spelar det inte heller någon roll ifall rollen i leken spelas av någon som kan förstås som kille, tjej eller något annat. Efter varje observation förde jag in mina anteckningar i ett word dokument i datorn. Detta ger mig möjlighet till att på ett bra sätt kunna sortera anteckningar och utveckla dem vidare och analysera mina observationer (Fangen , 2005).

Resultatet är presenterat under olika rubriker. Först beskrivs vilken miljö och material där studien utförts. Viktiga begrepp tas upp och sedan går jag vidare till vad som finns i det utvalda rummet och berättar om materialet och miljön. Rummet beskrivs med bild och text och genom detta framgår hur materialet är placerat. Materialet beskrivs ingående i text därefter. Sedan beskrivs olika leksituationer där jag tar upp exempel från mina observationer. Sist beskriver jag olika händelser då jag kopplar ihop observationerna och lyfter några händelser som upprepar sig eller har en speciell betydelse för min studie. Jag har valt ut att presentera de leksituationer som barnen samspekar med något, antingen med varandra eller material, och de kommunicerar på något vis kring det.

För att analysera mitt material har jag inspirerats av Elvstrand, Högberg & Nordvall (2017) som skriver om första, andra och tredje graden av tolkningar. Den första graden av tolkning innebär att skriva ner det som sker på fältet. Detta gjorde jag genom fältanteckningar genom ickedeltagande observation som medföljande observatör. När datamaterialet var insamlat kunde jag ta inspiration från Elvstrand, Högberg & Nordvall (2017) som skriver om tolkning av andra graden. Tolkning av andra graden innebär menar Elvstrand, Högberg & Nordvall (2017) att väva in teorier i datamaterialet för att kunna tolka det ur ett nytt sätt. Detta arbetade jag med utifrån poststrukturella och posthumanistiska perspektivet med hjälp av Lenz Taguchi (2004) och Nordin-Hultman (2004) och relevanta begrepp inom teorierna som jag gått igenom under teoriavsnittet. Teoretiska begrepp som jag valt att använda mig av är positionering, subjekt, diskurser, kön/genus, maskulint/feminint, makt, könsneutral, könsspecifik, könskonstruktion, material och roller. Jag valde att lyfta fram utvalda händelser

som jag kunde koppla till mina frågor. Genom det granskade materialet skrev jag fram hur materialet blir viktigt i barnens lek och vad barnen gör med materialet. Sedan använde jag mig av det som Elvstrand, Högberg & Nordvall (2017) kallar tolkningar av tredje graden som de beskriver kan handla om att analysera data utifrån ideologier och diskurser. Detta inspirerade mig till att i diskussionen diskutera mitt resultat utifrån tidigare forskning vilket gav en djupare förståelse av min data och arbete.

5.4 Reliabilitet, validitet och generalisering

Christoffersen & Johannessen (2017) skriver att ett sätt att testa om data har hög eller låg reliabilitet. Ett sätt är att låta en annan person genomföra undersökningen igen vilket utifrån min beskrivning av metod skulle gå att genomföra då den är framskriven på ett tydligt och noggrant sätt. Jag har beskrivit vilken typ av förskola, barngruppens storlek, antal pedagoger och vilket typ av rum data är insamlat i vilket visar att studien skulle kunna göras utifrån liknande kriterier. Eftersom besöken gjorts vid ett flertal tillfällen och att delvis olika barn deltagit är sannolikheten att resultatet skulle bli detsamma vid en ny studie hög. Reliabiliteten hos datamaterialet framkommer genom den noggrannhet och genomskinlighet i sättet jag gått tillväga för att samla in och analysera det.

Christoffersen & Johannessen (2017) beskriver att validitet kan mätas genom hur data kan beskriva undersökningens syfte. Det material som samlats in har hög validitet då observationerna gör det möjligt att se vad som sker och därmed går det att uttala sig om vad barnen gör och deras handlingar. Genom det noggrant studerade materialet i rummet samt beskrivningen genom text och bild kan jag uttala mig om materialet på ett trovärdigt sätt.

Thornberg & Fejes (2017) skriver att generaliserbarhet handlar om vilken grupp, händelser resultatet stämmer in på och hur forskningsresultatet är användbart. Denna studie kan ses som ett stickprov, som Thornberg & Fejes (2017) skriver om, i förskolan kring hur genus och könsroller görs i förskolan tillsammans med materialet. Eftersom denna studie är utförd i en utvald organisation är det svårt att säga att detta resultat skulle kunna tala för alla förskolor. Därför är detta resultat beskrivet i den kontext studien gjorts inom. Utifrån beskrivning om inriktning på förskola och vilket rum, ålder på barn och storlek på barngrupp är detta arbete avgränsat och forskningen representerar dessa urval (Thornberg & Fejes, 2017).

5.5 Etiska överväganden

Christoffersen Johannessen (2017) går igenom vilka steg man bör gå för att kunna göra observationer bland barn i förskolan. Dessa har jag valt att förhålla mig till. Christofferson Johannessen (2017) skriver att man först ska gå ut till förskolechef för att få godkänt att lämna ut förfrågan till samtycke till alla vårdnadshavare. Samtyckeskrav innebär att deltagarna själva bestämmer om de vill delta. I detta fall bestämmer vårdnadshavarna om sitt barn får delta. Informationskravet innebär att förmedla syftet med forskningen till de berörda och information kring de etiska principerna som jag som forskare ska förhålla mig till. Dessa två,

informationskravet och förfrågan om samtycke av vårdnadshavare satte jag ihop och satte upp på alla barns hyllor. I informationskravet informerades också alla berörda om konfidentialitetskravet, vilket Christoffersen Johannessen (2017) beskriver som att uppgifter om deltagarna inte tas med i forskningen och läsaren ska inte kunna förstå vem eller vilka som deltagit i forskningen. Detta skrev jag tydligt fram i brevet. Christoffersen Johannessen (2017) skriver också att under arbetet ska materialet som innehåller personuppgifter förvaras så ingen obehörig kan komma åt det. Nyttjandekravet handlar om att materialet som samlas endast får användas för forskningen. Jag valde att aldrig skriva ner namn i mina anteckningar för att inte kunna avslöja vem som sagt vad och vart. Jag skrev aldrig namn på förskola eller avdelningen i mina anteckningar. I anteckningarna valde jag istället att skriva barn 1, 2, 3 osv. Godkännande av informerat samtycke valde jag att förvara hemma hos mig på en säker plats.

Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén (2015) skriver att samtycke och informationskravet ska göras genom att berätta om vad deltagarnas del i den är, hur resultatet kommer presenteras, om att personerna inte kommer finnas med som namn eller beskrivna i undersökningen. Det är viktigt att berätta om att det när som helst är okej att dra sig ur och jag behöver samla in informerat samtycke från alla deltagare vilket jag har gjort både muntligt och skriftligt. När barnen är under 15 år och deltar i forskning måste båda vårdnadshavarna ge sitt samtycke samt barnet ge sitt samtycke till att delta innan dess får ingen undersökning påbörjas. Samtycke och informationskravet gjorde jag genom att informera om min undersökning i form av brev till vårdnadshavarna med hjälp av Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén (2015). Under observationerna meddelade jag alltid barnen att jag var där och frågade om det var okej att jag tittade när de lekte och skrev undertiden. Jag sa också till barnen att de fick säga till om jag skulle sluta skriva eller gå därifrån. Barnen sa aldrig ifrån och jag kunde aldrig tyda att de inte ville att jag skulle vara där. Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén (2015) skriver att barn ofta hittar andra lösningar än att säga ifrån genom att t.ex. dra sig undan. Detta såg jag aldrig i rummet men ibland gick barnen ut från rummet. Om det hade med att jag var där är svårt att säga, ibland tolkade jag det som att något annat hände i ett annat rum eller att någon ropade på en annan. Självklart kunde detta vara situationer som barnen ville dra sig ur vilket då blev naturligt för barnen att göra genom att gå ut från rummet.

Jag är ärlig i mitt arbete och skriver fram vad jag kommit fram till, jag beskriver vilka metoder jag använder och hur jag gått tillväga så att inget ska komma i skymundan. Detta kallar Bjereld, Demker & Hinnfors (2018) forskningsetik som de förklarar som ett förhållningssätt hos forskare. Forskningsresultatet ska vara offentligt vilket innebär för mig att det ska läggas fram i ett seminarium. Ingenting får gömmas utan även om resultaten blev andra än vad som var tänkt ska de vara synliga. Som forskare ska jag inta ett osjälviskt förhållningssätt. Arbetet ska vara transparent på så sätt att metoder och material är allmänt tillgängligt och synligt för den som tar del av arbetet.

6 RESULTAT

Alla situationer som jag presenterar utspelar sig i byggrummet. Jag kallar rummet för byggrummet eftersom det är så pedagogerna och barnen själva benämner detta rum. Exempel: Ett barn är i byggrummet och känner på ljusslingan över speglarna. Barnet vänder sig sedan om för att lyfta ett byggbord och säger: ”Jag kan bära den här i byggrummet”. Mitt syfte med studien är att beskriva hur barn använder sig av material och vilka könade genusroller som görs i barns lekar i förskolan. Mina frågeställningar är:-Vilket material finns och hur ser det ut?-Hur används materialet?-Vilka roller skapar barnen i leken?-Vilka genus och könsmönster kommer till uttryck i förskolan kring materialet?

6.1 Beskrivning av rum och material

I bilaga 3 finns en ritning över hur material och möbler är placerade och vad som finns i byggrummet. Till ritningen finns en detaljerad beskrivning av materialet. De svarta figurerna symboliserar andra hyllan på möblen. Alla möbler och material är flyttbart vilket visar sig under mina observationer då möblerna ibland har flyttats runt utifrån min ritning. Materialet är nästan vid varje observation flyttat från sitt utgångsställe enligt min ritning över materialet.

På väggarna sitter bilder på barnen när de bygger med materialet. Ett barn är med fyra gånger på bilderna medan fyra barn är med två gånger på bilderna och fyra barn är med en gång på bilderna. Totalt är nio barn representerade på bilderna i byggrummet. Det är en bild målad på en figur som barnen benämner med namnet Byggare Bob på väggen. I fönstret hänger olika former i olika färger som reflekterar ljuset. En ljusslinga med genomskinliga stjärnor och stenar hänger över spegeln. I det andra fönstret hänger belysning med bollar i papp.

Över möblerna och lådorna med material hänger bilder på vilket material som finns i lådorna. Det hänger pinnar vågrätt som är fastknutna i två snören ett i på varje sida på väggen till höger i rummet. Ett barn beskriver konstruktionen som ”en stege”. Denna stege använder barnen aldrig under mina observationer.

6.1.1 Plastdjur

I korgarna med plastdjur som står på hyllan till vänster när man kommer in i rummet finns svenska skogsdjur, djur som finns i länder utanför nordens eller i djurpark, tamdjur, dinosaurier, vattendjur, bondgårdsdjur. En variation av djurfigurer i plast, se bilaga 7 och 8 längst ner i dokumentet. Bland de djur där honan och hanen ser olika ut finns ibland båda representerade exempel lejonet, se bilaga 4 och 5 längst ner i dokumentet. Älgen däremot finns bara med horn vilket innebär handjuret, se bilaga 6 längst ner i dokumentet.

6.1.2 Textiler

Bland textilerna som ligger ihopblandade på en hylla en bit upp till höger när man kommer in i rummet finns dockkläder, dockförkläde som är rosa med ljusrosa blommor och gröna blad, volang, rosa dockbyxor, dockklänning, blå med volang och kort ärm, en sjal med blå och lila blommor. Förkläde som det står pippi på. Det finns också tygstycken av silke med knäppe och luva som är enfärgade i svart, brun, beige, blå, grön och röd. Det finns ett blått förkläde till barn med orangea, gröna och vita blommor och en hatt med frukter i tyg. Det finns också en sittpuff och en ljusgul och en röd handduk på hyllan.

Bland textilerna finns en docka i plast, den har brun hy, gula kläder och är kal på huvudet. Textilerna har en rad olika färger och material. Dockan är varken könad som kille eller tjej. På dockkläderna finns volanger och blommigt mönster och ett namn som finns angivet bland kläderna är Pippi. Dockkläderna bär ljusa färger såsom ljusrosa och ljusgul samt blommiga mönster och volanger på kläderna. Tygstyckena som har luva bär starka eller mörka färger såsom röd, blå, brun, grön, beige och svart. Handdukarna bär en ljus och en stark färg.

6.1.3 Människofigurer

I en korg finns det små figurer som verkar föreställa små människor. De flesta är i plast men det finns några som är i trä med kläder av tyg. Figurerna är ca 5-10 cm höga. Många figurer har hår, hårfärgen varierar mellan vit, brun, svart, gul och grå. Alla plastdockor har skor som har färgerna brun, svart, beige, vit. En docka har kryckor, en har rullator, en har en käpp, två har väska i handen. Figurerna har olika kläder på sig, två har kjol resten byxor, alla har tröja på sig med variation av kort och lång ärm, öppen eller stängd tröja. Färgerna på dockornas kläder är grön, beige, ljusblå, mörkblå, rosa, röd, gul, brun, grå, svart och mörkröd. Färgen på dockornas händer och ansikten är brun, ljusbeige, grå och nyanser emellan färgerna. Det finns sex dockor med mörkbrun hudfärg, fem dockor är ljust beige resterande är något däremellan. Sju av dockorna kan jag förstå som manliga till utseendet fem av dockorna kan jag förstå som kvinnliga till utseendet av totalt tjugotvå dockor. Tio av dockorna har inget tydligt genus uttryck och kan ej förstås som könsspecifika. Dockorna har en variation i utseende på kläder, hudfärg och tillbehör. Bild på dockorna finns längst ner i dokumentet, bilaga 9. Förutom dessa människofigurer finns två "vanliga dockor". Den ena är beige och den andra är brun båda är knubbiga och skall ge intryck av att föreställa en bebis.

6.1.4 Övrigt material

Det finns fyra stycken kakformar som är gjorda i någon slags plåt. Dessa formar ligger på hyllan över de mjuka klossarna. Där finns också fem gröna växter i plast som står i svarta krukor.

6.1.5 **Sammanfattning**

Totalt finns det ett stort utbud av klossar av olika slag, kaplastavar finns i tre olika färger. Materialet som finns i rummet är plast, tyg, papp och trä som kan ses som en relativt liten variation av material. Det finns byggmöjligheter med ett rikligt material av olika klossar som är i olika storlekar och material. Rummet ger en intention till att bygga i. Dockorna och djuren samt textilerna i rummet ger ett intryck av att annan lek kan förekomma i rummet. Allt material är lätt att placera i sina korgar eller på hyllor efter avslutad aktivitet, allt material går lätt att plocka upp med enbart händerna. Det finns inget som kan sammanfoga materialet vilket tyder på att allt ska plockas isär och med de tydligt uppmärkta bilderna visar det att allt har sin plats efter avslutad lek.

6.2 Leksituationer

I leksituationerna utgår jag från vad barnen gör och säger och vilket material de använder i sin lek. Jag beskriver nedan vilka leker barnen säger att dom leker. Jag beskriver bara barnens egna definitioner av vad lekarna heter och vilka roller de gör. Om jag t.ex. döpt leken till ”mamma, pappa, barn” har barnen själva sagt att de kallar leken just ”mamma, pappa, barn”. Jag beskriver också vilka roller barnen beskriver sig själva i leken eller beskrivs av varandra i leken.

Exempel 1 ”Mamma, pappa, barn”

Jag kommer in i byggrummet och frågar om jag får sätta mig hos barnen och anteckna när de leker. Barnen svara mig med att det får jag och säger ”Vi leker mamma, pappa, barn. Vi ska sova över och hon är dagiskompis till mig”

Tre barn leker i rummet och har byggt en säng av byggborden där det ligger två barn och låtsas sova. Barnen reser sig upp ibland och rätar till filten som de lagt som en slags kudde och lägger sig igen. Ett barn är mamma i leken och hen bakar tårta. Mamman i leken säger ”jag bakar tårta” ett av de andra barnen säger ”ja mamma, mamma gör tårta”. Barnen sätter sig upp och tar två kakformar i händerna. De leker att de äter och dricker ur formarna medan mamman står en bit bort och plockar med några klossar. Två av barnen är från början dagiskompisar vilket framkommer när barnen berättar för mig vad de leker. Den ena av dessa barn får en roll som storasyster eller storebror när ett av barnen säger ”din lillasyster kan sova med dig” och lägger sedan en docka bredvid det andra barnet. Det pågår två lekar samtidigt mellan dessa tre barn och det är ett fysiskt avstånd mellan bakandet och sovplatsen. Det blir tydligt att lekarna hänger ihop eftersom barnen pratar med varandra och kallar varandra roller över lekarna men samtidigt är inte lekarna beroende av varande vilket blir tydligt när barnet som haft rollen som mamman i leken går ut ur rummet och inget av de andra barnen ens verkar märka det.

I den här leken är materialet ett redskap för att skapa lek kring att äta, baka och dricka. Barnen använder också materialet för att skapa sovplats och dockan som får en roll i leken. Det

finns en roll som tydligt uttalats som mamma vilken kan förstås som en feminin roll. De andra två rollerna får ingen uttalad könsroll. Ett barn intar rollen som dagiskompis och hen bestämmer rollerna till de andra barnen. Rollen som delas som dagiskompis först får sedan rollen som storasyster eller storebror.

Exempel 2 "Hund och mamma, pappa, barn"

När jag kommer in i byggrummet denna gång pågår en lek där barnen har byggt en bur till en hund av de mjuka klossarna "jag hade hundburen, jag är hund" säger ett barn. Barnet försvarar sin bur med ett morrlikande ljud. Fler barn försöker ta sig in i buren på olika vis. Ett barn kommer in i rummet och säger "Jag hade byggt den till mamma, pappa, barn, inga hundvalpar får gå ut". Detta verkar som barnen accepterar och den som tidigare vaktat hundkojan säger nu istället "Ja visst leker vi mamma, pappa, barn, jag lyssnar på dig, vov, vov".

Leken fortsätter med att barnen bygger med klossarna och låtsas som att det är en hund där som de matar. Det är fortfarande en hund som är i kojans men de andra barnen verkar ha accepterat att endast den är i kojans. När ett barn som inte varit med i leken innan kliver in och försöker ta sig in i kojans skriker alla barnen NEEJ!!!

Barnet som säger att det är en "mamma, pappa, barn lek" går in som en ledarroll för många av de andra barnen. De barn som tidigare velat gå in i kojans accepterar nu att vara utanför. Barnet som från början är hund behåller sin roll samtidigt som den accepterar bytet av namn på leken. När detta sker tar leken en vändning till att alla som finns i rummet får en roll och då verkar leken fungera. De som är utanför kojans har fått någon slags bygga roll medan barnet i kojans behåller rollen som hund. Även om leken blir kallad "mamma, pappa, barn" nämns aldrig varken mamman, pappan eller barnet.

Flera familjelekar

Vid ett flertal tillfällen bygger barnen något som de sedan själva är i. Ibland säger de att de bor där, ibland ska någon sova, oavsett vad eller vem som ska vara där verkar platsen ofta vara viktig och många barn vill ha tillträde till platsen. Jag har valt att kalla dessa för familjelekar eftersom de vid alla tillfällen intar roller som skulle kunna ingå i familjer.

Exempel 4- material och konfliktlösning

Jag sitter i byggrummet och ett barn kommer in i rummet. Tyst går barnet genom rummet och ställer alla byggbord på högkant och placerar sedan en filt på varje del. När fler barn kommer in i rummet förklarar barnet som startat leken att "Här ska bäbisen sova". Några barn tillåts komma in i leken medan ett barn nekas genom att visas till en annan plats. Barnen pratar om att de ska byta blöja på bäbisen och det uppstår en konflikt mellan två barn som båda vill ha samma docka. Konflikten löses upp genom att ett barn tar de mjuka klossarna och lägger under sin tröja "Jag har en bäbis" förstärker barnet sitt agerande med. Fler barn hakar på och tar

klossar under sin tröja och plötsligt har många barn ”bäbisar” under tröjan. Även fast barnen nu har ”bäbisar” i magen vill de ändå ha dockan. Ett barn ber/frågar om att få vara med ”kan jag vara med?” Samma barn som initierat till att lägga klossar under tröjan säger snabbt ”HUND”. Barnet som ville vara med godtar rollen som hund genom att säga ”jag är med jag är hund”.

I leken syns det hur barnen använder sig av materialet för att lösa konflikter. Det finns material som gör att fler barn kan vara med i samma roller såsom dom mjuka klossarna i denna lek. Det finns också vissa barn som tydligt styr de andra barnen såsom barnet som först fick med sig fler barn till att inta roll som att bära bäbisar under tröjan som sedan styrde ett barn till att vara hund. Detta barn har stor påverkan på vilka roller barnen tar sig an eller tilldelas i leken.

Exempel 5 - Materialet i dialogen

Jag och tre barn är i rummet, de har alla olika saker i händerna. De börjar diskutera kring vad som är coolt. De vill få medhåll av sina kompisar genom att fråga ”visst är det här coolt?” ingen av kompisarna får respons från de andra utan fortsätter argumentera för sin sak. Leken avslutas med att ett barn säger ”Visste du att pappor är större än mammor?” samtidigt som det barnet börjar kasta ett plastdjur i taget på de andra djuren. Dom andra barnen går ut från rummet.

I den här leken hade alla barn olika material vilket de själva uttryckte som ”coolt”. När barnen hade pratat om vilket som var coolt valde barnen att stå kvar i dialogen men inte besvara den. När barnet sa att ”pappor är starkare än mammor” valde barnen att gå ut från rummet.

Exempel 6- klossar

Två barn befinner sig i byggrummet. Det ena barnet ligger på ett bord och det andra ligger under bordet. ”Vi säger att det här är knivar” säger det ena barnet. ”Ja titta här vilka stora knivar jag har” säger det andra barnet. Barnen har tagit två klossar var i sina händer och visar de för varandra. De drar klossarna mot varandra sen går de bort från bordet och ställer sig bredvid varandra samtidigt som de fortsätter studera sina knivar och håller de bredvid varandra. Det ena barnet springer sen iväg till andra sidan rummet och det andra barnet jagar efter. Leken avbryts med att en pedagog kommer in.

6.3 Sammanfattning av resultat

Oavsett vilken av lekarna det är finns vid ett flertal tillfällen en bäbis och en hund med. Barnen leker ofta olika familjer och iscensätter det genom att avgränsa olika rum samt smycka de med materialet som finns i byggrummet. Hunden har i alla lekarna en lägre status än de andra i leken. Även i den leken där hunden var på plats först och hade byggt en hundkoja åt sig själv så lyssnade den till andra barn när de kom in i leken och anpassade sig efter deras villkor. ”Visst lekte vi mamma, pappa, barn?” Hunden: ”Jag lyssnade på dig ”vov, vov”.

Barnen bygger flera gånger ställen som de kan gå in i eller vara under. På de ställen vill de många av barnen vara oavsett roller. De som får tillgång till platserna är ofta bäbisen och hunden. Mamman bakar tårta i en annan del av rummet ”Mamma, mamman gör tårta”.

Rollen som pappa och mamma diskuteras sällan men vid ett tillfälle säger ett barn ”visste du att pappor är större än mammor”. Rollen pappa hör jag endast vid detta tillfälle. Rollen mamma återkommer ett par gånger i barnens lek medan bäbis och hund återkommer flera gånger i händelserna. Lillasyster finns med i leken vid ett tillfälle.

Materialet som byggbordet, de stora mjuka klossarna och filter används av barnen för att göra olika ställen att själva vara på. Djur, växter, träklossar ställs på som dekorationer, att det är dekorationer blir min tolkning utifrån att barnen aldrig flyttar dom eller nämner dom i leken. Kakformor, träklossar, djur, docka, filter används också i leken som redskap.

Allt material i rummet är en stor del i barnens lek men olika materialet används på olika vis. Det kan också användas olika av olika barn. Dock används byggbordet vid varje tillfälle jag är där till att bygga någonstans att vara i eller på av barnen. Dom mjuka klossarna används både till att bygga med men också till att agera bäbisar när barnen lägger de under tröjan och säger ”Klossar kan också vara bäbisar”.

7 ANALYS

Begreppen utgår från poststrukturella och posthumanistiska perspektiven och är beskrivna i teorikapitlet. Jag förhåller mig till följande i analysen: Subjekt, positionering, material, feminint/maskulint, könsneutralt, könsspecifikt, kön/genus, roller och diskurser.

7.1 Vilket material finns och hur ser det ut?

I byggrummet finns flera bilder på var materialet ska vara placerat. Det står korgar som materialet verkar vara samlat i när det inte används. Klossar, kaplastavar, plastdjur, små dockfigurer och magnetklossar finns på första hyllan i byggrummet. Detta kan utifrån det posthumanistiska perspektivet genom Nordin-Hultman (2004) förstås som att detta material är viktigt att synliggöra och att det materialet har positionerats som betydelsefullt i rummet. Vidare finns det många av de större byggklossarna i plast detta kan förstås som att det får ta plats och att det med fördel kan bli en stor del av rummet. Det material som har en bild över sin plats kan förstås som att de alltid ska tillbaka till sin ursprungsplats medan de andra är med okej att flytta runt. Dockkläder och utklädningskläder ligger högt upp på en hylla blandat. Hyllan är cirka en och en halv meter hög och barnen behöver klättra på understa hyllan för att nå upp. Detta fick jag ta ner för att gå igenom. Det kan jag förstå genom Nordin-Hultman (2004) som att det är otillgängligt. Det materialet som kan ses som tillgängligt bär ett ganska neutralt intryck. Det materialet är naturfärgat, de små klossarna är målade i grundfärgerna, plastdockorna kan jag förstå som mångfalden av olika människor. Djuren är i många avseende en variation/mångfald av olika djur både från svenska faunan och från mångfalden av djur runt

om vårt jordklot. Materialet i rummet är en betydelsefull diskurs i barnens subjektskapande eftersom lekar skapas med materialet som gör barnen till olika roller. Materialet som är lättillgängligt och som det finns mycket av kan förstås genom Nordin-Hultman (2004) som ett utvalt material för barnen. Det tillgängliga materialet kan ses som könsneutralt då inga tydliga könsdiskurser framkommer som dominerande i materialet.

7.2 Hur används materialet?

Material kan ha olika betydelser i olika lekar, det visar klossarna som vid ena tillfället är ett byggmaterial medan i andra leken är klossarna en del i matlagningen medan i en tredje lek är klossarna knivar som två barn slåss med. Samma material används på olika sätt beroende på vilka andra diskurser som påverkar leken. Detsamma gäller barnen att beroende på vilket material och vilka andra barn det är med görs barnet i olika roller. Utifrån poststrukturella perspektivet genom Lenz Taguchi (2004) blir det tydligt att det inte finns några färdiga roller eller material som fungerar på ett visst sätt utan det görs i ständig förändring tillsammans med omgivningen och relation till vad roller och material möter.

Utifrån Nordin Hultman (2004) och det posthumanistiska perspektivet får de mjuka träklossarna en varierad roll i barnens lek. De kan förstås som en nutida diskurs om att materialet på förskolan ska vara användbart till olika saker. Barnens användande av mjuka träklossarna hade en variation i leken. Ibland var de material för att bygga olika sorters boende av. Ibland fick de roller som personer i leken såsom bäbisen under tröjan. Klossarna kunde också användas som material för att avgränsa utrymmen. Utifrån Nordin-Hultman (2004) kan det förstås som att barnens kreativitet kring materialet lyftes fram i leken, materialet bar en neutral utformning. Dockan som var gjord i plast och såg ut som en liten bäbis användes bara till att vara bäbis vilket visar på att okodat material väcker större kreativitet hos barnen än ett material som kan förstås som färdigt bestämt. Materialet påverkar vilka lekar som barnen gör. Dockan användes till att vara bäbis och lillasyster i leken. Genom Nordin Hultman (2004) kan dockan och dockkläderna förstås som en diskurs om att kläderna och dockorna bär en tydlig betydelse till vad de ska användas till därför väcks inte barnens kreativitet kring materialet. Utifrån Nordin-Hultman (2004) kan det okodade materialet förstås som att det vid flera tillfällen användes för att skapa en hemdiskurs samt att det kodade materialet finns för att efterlikna hemmet. Dock användes det okodade materialet på flera olika sätt vilket kan förstås som kreativt material (Nordin Hultman, 2004).

7.3 Vilka roller skapar barnen i leken?

Vid ett tillfälle hörde jag ett barn säga: ”Visste du att pappor är större än mammor” samtidigt som barnet tittade och kände på de olika plastdjuren. Utifrån Lenz Taguchi (2004) och ett poststrukturellt perspektiv kan kön uttryckas och få olika kraft i leken genom talet detta visar barnet som säger pappor är starkare än mammor då pappan uttrycktes som det starka könet. Utifrån Nordin Hultman (2004) och ett posthumanistiskt perspektiv förstår jag material som

agenter i barnens subjektskapande vilket innebär att de könar sig själva eller andra. Barnen skapar olika roller utifrån vilka referensramar de har och därmed gör om och försöker skapa sådant som reflekterar deras förståelse av kön och genus. Många gånger görs inte könsroller i leken vilket kan förstås genom Nordin-Hulman (2004) som att subjektet görs i sin omgivning. Den omgivning (materialet) som är synligt och tillgängligt i byggrummet är ofta könsneutralt material därför kan subjektet också vara könsneutralt.

7.4 Vilka genus och könsmönster kommer till uttryck i förskolan kring materialet?

Utifrån (Olsson, 2014) visar exemplet där barnet leker hund och ett annat barn kommer in och förändrar leken genom att byta namn på den att det sker en positionering av barnen. Utifrån Lenz Taguchi (2004) och ett poststrukturellt perspektiv beskriver detta hur subjekt ompositionerar sig och positionerar sig utifrån andras önskemål och de pågående diskurserna i leken. Utifrån posthumanismen genom Nordin-Hultman (2004) kan ett material inte med automatik vara feminint eller maskulint. När barnet ger dockan ett tilltalsnamn som lillasyster positionerar hen dockan som feminin.

Normen om kärnfamilj blir en del i barnens lek när de vid flera tillfällen nämner lekarna som mamma, pappa, barn. Detta kan utifrån Nordin-Hultman (2004) tyda på att barnen lever i en samhällsdiskurs som gör deras tankar om kärnfamilj men att förskolediskursen gör något annat. Därmed blir bara namnet mamma, pappa, barn ett uttalat leknamn utan någon direkt betydelse i leken.

Det som förvaras högt och ej särskilt synligt för barnen är dockkläderna och utklädningskläderna. Det materialet bär olika färger och mönster som kan tolkas som könat t.ex. förklädet med namnet ”Pippi”. Dockorna kan ha olika kläder men det mesta är fint och snällt som enligt Lenz Taguchi (2004) kan förknippas med feminint medan Pippi förklädet kan förknippas med någon slags pojkflicka som Lenz Taguchi (2004) menar är en feminin roll med de maskulina inslagen i sätt att agera. Dessa förebilder i material kan ses som könsspecifika. Materialet är något gömt för barnen vilket visar sig i observationerna eftersom barnen sällan använder materialet. Dockan som bäbis är viktig i leken men kläderna syns sällan användas. Barnen som leker med dockorna är aldrig uttalat könsbestämda. Nordin-Hultman (2004) skriver att material aldrig automatiskt är feminint eller maskulint. Ett barn säger att dockan är lillasyster vilket jag tolkar som en feminin roll. När barnet nämner ett material med namn kan det tolkas som maskulint eller feminint.

8 DISKUSSION

I detta kapitel kommer en resultatpresentation där resultatet diskuteras utifrån syftet med studien. Syftet med studien är att beskriva hur barn använder sig av material och vilka könade genusroller som görs i barns lekar i förskolan. Resultatet kommer diskuteras utifrån tidigare forskning såsom Eidevald (2009), Edström (2010) och Olsson (2014). Sedan följer en metoddiskussion som avslutas med förslag på tidigare forskning.

8.1 Resultatdiskussion

Eidevald (2009) och Edström (2010) har i sin forskning utgått från hur pojkar och flickor uppfattas medan detta arbete handlar om vilka roller barn oavsett kön gör i sin lek. Detta utpekande av roller har förskjutits genom det posthumanistiska synsättet genom att genus och kön görs i förhållande till sin omgivning.

Liksom Eidevald (2009) kommer fram till att kön och genus konstrueras socialt i språket vilket blir tydligt i min studie där dom tillfällen barnen tydliggör genus sker det genom språket.

Eidevald (2009) kommer fram till att det är pedagogernas bemötande som gör skillnad på pojkar och flickor. I min studie är materialet det som påverkar barnen och där syns tydligt att könsneutralt material är till fördel för barnen för att utveckla sin könsidentitet utan påverkan av förväntningar och fördomar. Olsson (2014) kommer fram till att materialet bidrar till att barnen får nya sätt att tala, tänka och handla och att experimenterande gör att barnen känner att deras upptäckter är viktiga. Detta visar materialet i min studie då barnen konstruerar olika saker med samma material i grupp och när de skapat något de är nöjda med är de stolta över detta och vill ej få det förstört. Många gånger sker kommunikationen mellan barnen genom materialet. När könsroller görs i dessa lekar behöver de inte vara beständiga utan kan fortsätta som ett experimenterande. Denna ständiga process som Olsson (2014) skriver om i barnen undersökande kan jämföras med barnens process i att göra genus och kön eller att göra ickekönade roller.

I denna studie finns ett medvetet val att aldrig peka ut barn som pojkar eller flickor som gjorde att jag inte kunde titta på mönster för hur pojkar och flickor förhöll sig i leken på olika vis utan istället förhöll jag mig i studien till vilka roller barnen skapade/gjordes till i leken. Detta skiljer sig från hur Eidevald (2009) och Edström (2010) har presenterat barn i sina avhandlingar utifrån hur pojkar och flickor kan uppfattas som könade, vilket inte är viktigt i mitt arbete. Eidevald (2009) kommer fram till att pedagoger förväntar sig olika saker av pojkar och flickor. I min studie syns aldrig detta då materialet används av alla barn. Dock studerar jag inte pedagogerna därför kan jag inte svara på hur barnen bemöts i tal från pedagogerna. Jag kan dock förstå materialet som ett pedagogiskt val och detta som ett bemötande med barnen. I denna studie fokuserades barnens lekar och hur materialet påverkar och fick inflytande i det som möjliggjordes i leken.

Resultatet i denna studie pekar på att kön är mindre viktigt i barns lekar och att material som är till synes könsneutralt material kan användas för att skapa genusroller. Jag förstår det som att materialet som erbjuds i rummet är tänkt att förhålla sig könsneutralt. Dockkläderna kan jag förstå som ett könsspecifikt material och därför något otillgängligt för att inte påverka barnen i deras sätt att förstå kön. Kanske är inte pedagogerna helt nöjda med materialets utformning gentemot resterande material eftersom det är placerat något oåtkomligt för barnen, detta är en egen slutsats och inget som pedagogerna sagt. Edström (2010) kommer fram till att jämställdhet arbetas med på förskolorna genom att försöka minska olikheter mellan pojkar och flickor därav kläder är en sak hon lyfter. I min studie syns dockkläderna som en typ av kläder som kan förstås som flickkläder. Denna olikhet som Edström (2010) skriver om i kläder finns inte utan är bara representerade ur ett genusperspektiv i min studie. Denna samhällsordning som Edström (2010) skriver om att femininitet skulle vara lägre än maskulinitet görs tydlig genom språket vid ett tillfälle i min studie när ett barn uttrycker att pappor är större än mammor. I övrigt syns det inte i min studie då de små dockorna i plast består av en mångfald i utseende där maskulina och feminina dockor ibland ej går att skilja åt.

Olsson (2014) beskriver barn utifrån att de är ständigt blivande och inte redan är såsom flicka eller pojke. I mitt arbete görs inte barnen någon skillnad i pojkar och flickor eftersom det är i leken jag är intresserad av hur de skapar genus och kön oberoende av biologiskt kön. Detta är skillnad utifrån Eidevald (2009) och Edströms (2010) som båda undersöker sina problem med utgångspunkt i pojkar och flickor som olikheter.

8.2 Metoddiskussion

Att använda observation som metod för denna studie har fungerat eftersom jag tittat på vad barnen gjort och lyssnat till vad de säger. Materialet gick utmärkt att studera genom observationer då jag kunde titta och beskriva det utifrån hur det faktiskt såg ut. Nordin-Hultman (2004) sätt att studera materialet gör att det finns möjlighet till en detaljerad beskrivning av materialet vilket gör att det går att förstå hur material och barn sammanflätas i leken. Detta gjorde att jag fick en bra överblick och noggrant kunde studera materialet vilket var viktigt för att få ett resultat och kunna analysera det material som fanns på avdelningen.

Genom att använda mig av anteckningar, penna och papper kunde jag komma nära lekarna vilket gjorde att jag hörde vad barnen sa och kunde samtala med barnen. Barnen var intresserade av vad jag skrev och genom att jag kunde återberätta vad de sagt visade barnen att de uppskattade min ärlighet och lät mig närvara vid alla tillfällen. När jag studerade materialet visade sig foton som jag använde mig av vara av värde då jag i texten missade mycket som jag, när jag skrev rent, var nyfiken på kunde gå tillbaka till bilderna för att förstå. Därför var fotografierna på materialet ett lämpligt val. I bilderna kunde jag få syn på och tydliggöra saker jag inte hade uppfattat på plats. Att videofilma observationerna när barnen deltog skulle varit en hjälp för mig för att kunna gå tillbaka och se vad barnen verkligen gjorde och titta om och om igen. Utifrån etiska aspekter valde jag bort det alternativet vilket ändå visade sig fungera med endast anteckningsblock och penna.

Att vända mig till en förskola gav ett resultat för hur det såg ut där, dock var olika barn med i lekarna vilket gav en bred syn på hur materialet som fanns på den förskolan användes. Om jag vänt mig till fler förskolor med olika inriktningar skulle resultatet antagligen blivit bredare vilket kan ha blivit för stort för denna studie med tanke på tidsbegränsningen.

I val av teorier visade sig båda teorierna ha lika stor roll i min studie. Jag valde ut relevanta begrepp utifrån teorierna och då visade det sig att jag hade lika stor nytta av båda teorierna och ingen kunde uteslutas.

8.3 Slutsats

Utifrån mitt resultat kan pedagogerna förstås som könsmedvetna och intresserade för att arbeta med ökad jämställdhet. Därför att de är noggranna med att presentera det könsneutrala materialet i första hand. Utifrån mitt resultat är förskolan en möjlighetsplats där könsroller suddas ut och barnen fritt kan laborera med könsroller i leken. Förskolan möjliggör en plats med könsneutral material som gör att barnen kan välja fritt i deras lek utan att bli kodade in i olika könsmonster. Denna plattform som förskolan erbjuder gör det möjligt för barnen att ta sig an en identitet eller att prova olika identiteter för att sedan utvecklas till den individ barnet känner sig vara. På förskolan finns det utrymme att ändra sin roll och prova vara både pojke och flicka och de kan ständigt förändras. Detta experimenterande möjliggör olika roller som ibland är könade men att vara ”hund” är också en roll utan att den behöver tilldelas en könsroll.

8.4 Vidare forskning

Utifrån de resultat jag kommit fram till skulle forskning kring hur makt utövas mellan barnen, skapar makthierarkier som följer eller motverkar normer i samhället kring kön och genus studeras. Vidare hur makthierarkierna som skapas i sin tur påverkar barnens roller i leken vara intressant att veta mer om

9 LITTERATURFÖRTECKNING

- Arvastson Ehn, G. (2009). *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Backman, J. (2018). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjereld, Demker, Hinnfors, U. (2018). *Varför vetenskap?* (4:1 uppl.). Lund: Studentlitteratur AB.
- Christoffesen Johannessen, L. (2017). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Edström, C. (2010). *Samma, lika, alla är unika en analys av jämställdhet i förskolepolitik och praktik* (Vol. nr 36). Umeå: Umeå universitet. Hämtat från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:356898/FULLTEXT01.pdf>
- Ehn, B. (2009). Lära sig se på nytt. i G. Arvastson Ehn, *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare, att förstå köns som position i förskolans vardagsrutiner och lek* (Vol. No 4). Jönköping: Jönköpingsuniversitet.
- Elvstrand, Högberg & Nordvall, H. (2017). Analysarbete inom fältforskning. i A. Fejes & Thornberg, *Handbok i kvalitativ analys* (ss. 218-237). Stockholm: Liber AB.
- Fangen, K. (2005). *Deltagande observation*. Stockholm: Liber AB.
- Hedlin, M. (2010). *Lilla genushäftet 2.0, om genus och skolans jämställdhetsmål, uppdaterad och omarbetad version* (Vol. 2.0). Kalmar: Linnéuniversitetet. Hämtat från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:430176/FULLTEXT01.pdf>
- Lenz Taguchi, H. (2004). *In på bara benet*. Stockholm: HLS förlag.
- Lundgren, A. (2009). Störning på Holland Park Avenue. i G. Arvastson Ehn, *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Löfdahl Hjalmarsson Franzén, A. (2015). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm : Liber AB.
- Magnusson, E. (1999). *Jämställdhet i många olika versioner*. Oslo. Hämtat från https://www.nikk.no/wp-content/uploads/NIKKpub1999_ligestillingspolitik_Jamstallldhetimangaolikaversioner.pdf
- Nordin Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber AB.
- Olsson, L. (2014). *Rörelse och experimenterande i små barns lärande Deluze och Guattari i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2016). *Läroplan för förskolan, lpfö 16*. Stockholm: Skolverket.
- Thornberg & Fejes, R. (2017). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. i A. Fejes & Thornberg, *Handbok i kvalitativ analys* (ss. 256-278). Stockholm: Liber AB.

Wernersson, I. (2009). *Genus i förskola och skola-förändringar i policy, perspektiv och praktik* (Vol. 283). Göteborg: Göteborgs universitet pedagogiska institutionen. Hämtat från https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/20411/1/gupea_2077_20411_1.pdf

10 BILAGOR

Bilaga 1

Samtycke till att delta i studien om vad barn leker i den fria leken

Jag har skriftligt informerats om studien och samtycker att mitt barn deltar.

Jag är medveten om att deltagandet är helt frivilligt och jag kan när som helst avbryta mitt deltagande utan att ange något skäl.

Mitt barn får ej delta i studien men det är okej att observationen genomförs på förskolan om mitt barn ej observeras, jag godkänner att Karlstad universitet och behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning lämnad information.

Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien och godkänner Karlstad universitet behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information. att

..... Vårdnadshavare 1

Underskrift

.....

.....

Namnförtydligande

Ort och datum

..... Vårdnadshavare 2

Underskrift

.....

.....

Namnförtydligande

Ort och datum

Kontakt

Therese Bergstrand

bergstrand.therese86@gmail.com

070-6828482

Handledare via Karlstads universitet

Maria Kristina Börebäck maria.kristina.boreback@kau.se

Bilaga 2

Examensarbete om vad barnen leker i den fria leken

Jag heter Therese Bergstrand och studerar förskolläraryrket på Karlstads universitet och ska nu skriva mitt examinationsarbete.

Syfte med min undersökning

Jag vill undersöka vad barnen leker i förskolan och hur de omvandlar samhället i lek med fokus på jämställdhet och genus. Genom min studie vill jag öka kunskapen om barns syn på jämställdhet och jämlikhet med fokus på genus. Detta är relevant för barnens relationer och allas lika värde.

Genomförande

Jag kommer vilja undersöka min fråga genom att observera barnens lekar under dagen på förskolan. Jag kommer återkomma vid minst tre tillfällen för att få en bredd i mitt datamaterial. Mina observationer kommer inte att ta tid från övrig verksamhet då jag kommer hålla en dialog med pedagogerna om när det passar bra in i verksamheten att jag kommer för att göra mina observationer. Samtycket kommer bevaras till och med att arbetet är slutfört då kommer all personinformation att förstöras.

Konfidentialitetskravet

Att delta i observationen innebär att barnet när som helst får dra sig ur och jag kommer vara lyhörd för om jag är välkommen in i barnens lekar eller om de vill vara i fred. Allt material som samlas in kommer förvaras så att endast jag kommer åt det. Vid rapportering av examensuppsatsen kommer förskolan och barnen att aidentifieras genom att aldrig nämnas vid namn samt att eventuella beskrivningar som kan kopplas till barn eller plats kommer att tas bort.

Frivillighetskravet

Det är frivilligt att delta i undersökningen och ni kan när som helst avbryta deltagandet för ditt barn. Barnen har även rätt att när som helst dra sig ur.

”Karlstadsuniversitet är personuppgiftsansvarig. Enligt personuppgiftslagen (dataskyddsförordningen från och med den 25 maj 2018) har du rätt att gratis få ta del av samtliga uppgifter om dig som hanteras och vid behov få eventuella fel rättade. Du har även rätt att begära radering, begränsning eller att invända mot behandling av personuppgifter, och det finns möjlighet att inge klagomål till Datainspektionen. Kontaktuppgifter till dataskyddsombudet på Karlstads universitet är dpo@kau.se.”

Kontakt

Therese Bergstrand

[REDACTED]

[REDACTED]

Handledare via Karlstads universitet

Maria Kristina Börebäck

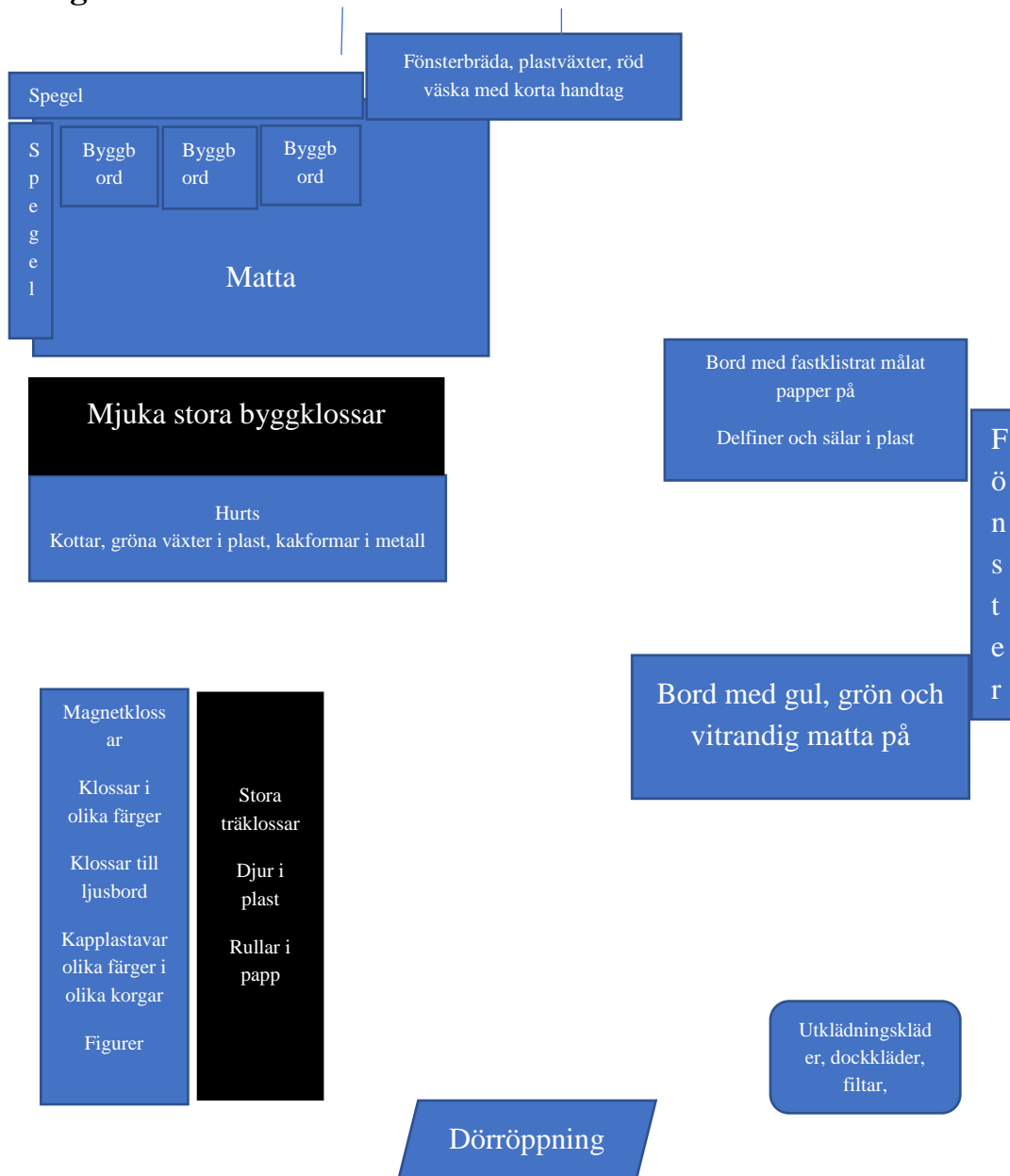
[REDACTED]

Härmed tillfrågas du om ditt barn får delta i min studie, se separat sida för underskrift.

Vänliga hälsningar

Therese Bergstrand

Bilaga 3

Bilaga 4

Bilaga 5

